

ADIAMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ
ISSN: 1308-9196 / e-ISSN:1308-7363

Yıl : 16 Sayı : 43 Nisan 2023

Yayın Geliş Tarihi:26.02.2023 Yayına Kabul Tarihi: 04.04.2023

DOI Numarası: <https://doi.org/10.14520/adyusbd.1256783>

Makale Türü: Araştırma Makalesi/ Research Article

Atf/Citation: Yavuzer, H. (2023). Toplumsal Huzurun Sağlanmasında Din ve Din Görevlileri. *Adiyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 535-563.

TOPLUMSAL HUZURUN SAĞLANMASINDA DİN VE DİN GÖREVLİLERİ

Hasan YAVUZER*

Öz

Toplumun temel kurumlarından bir tanesi de dindir. Din, insanlık tarihi ile başlamış ve insanlık ile yaşıt evrensel bir olgudur. Tarihin her döneminde ve her toplumda var olmuş, günümüzde de varlığını en canlı bir şekilde hissettiren önemli ve hassas bir kurumdur. İnsanların huzur ve mutluluğuna önemli katkı sağlayan en güçlü temel kurumlardan biri olan din, geçmişte olduğu gibi günümüzde de birey ve toplumların sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik hayatlarını derinden etkilemekte, milli birlik ve beraberliğe de önemli katkı sağlamaktadır. Din kurucusu olan Peygamberler yaşadıkları dönemde bireyleri ve toplumları inanç, ahlak ve sosyal hayat açısından derinden etkilemiştir. Sosyolojik açıdan yaklaşıldığında ve din toplum ilişkileri açısından değerlendirildiğinde din ve din görevlileri toplumları pek çok yönü ile etkilemiş ve ciddi oranda dönüştürmüşlerdir. İslam dini ve bu dini tebliğ eden Hz. Peygamber de bunun en canlı örneklerinden sadece biridir. Hz. Peygamber, yüce yaratıcıya inancı kaybedip kendi elleri ile yaptıkları putlara tapan insanları İslam dini etrafında birleştirmiş, bir Allah inancı etrafında kenetlenmiştir. Getirmiş olduğu ahlak kuralları ile de toplumun huzur ve mutluluğunu pekiştirmiş, din kardeşliği ilkesini geliştirerek inananları kaynaştırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din, peygamber, din görevlisi, milli birlik ve beraberlik, toplumsal huzur ve barış.

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, hasanyavuzer@nevsehir.edu.tr, Nevşehir/Türkiye

RELIGION AND RELIGIOUS OFFICIALS IN ENSURING SOCIAL PEACE

Abstract

Religion is one of the basic institutions of society. It is a universal phenomenon that started with the history of humanity and is as old as humanity itself. It is an essential and delicate institution that has existed in every period of history and in every society, and makes its presence felt most vividly nowadays. Religion, which is one of the most powerful fundamental institutions that contribute to the peace and welfare of people, deeply affects the social, cultural, political and economic lives of individuals and societies today as it did in the past, and it makes a significant contribution to national unity and solidarity. Prophets, who are the founders of religions, deeply affected individuals and societies in terms of belief, morality and social life. When approached from a sociological point of view and evaluated in terms of religion-society relations, religion and religious officials have influenced and transformed societies impressively. The religion of Islam and the Prophet Muhammad is just one of the most vivid examples of this fact. The Prophet Muhammad united people, who had lost faith in the supreme creator around the religion of Islam and joined them around a belief in one God. With the moral rules he brought and united the believers by developing the principle of religious brotherhood.

Keywords: Religion, prophet, religious official, national unity and solidarity, social peace and peace.

1. GİRİŞ

Toplumların temel kurumlarından bir tanesi de dindir. Din, insanlık tarihi ile başlamış ve insanlık ile yaşıt evrensel bir olgudur. Tarihin her döneminde ve her toplumda var olmuş, günümüzde de varlığını canlı bir şekilde hissettiren çok önemli bir kurumdur. Antropoloji bilimi bireysel olarak inanmayan kişiler olmakla beraber tarih boyunca top yekûn dinsiz bir topluma rastlanmadığını haber vermektedir.

Din kurucusu olan Peygamberler yaşadıkları dönemde bireyleri ve toplumları inanç, ahlak ve sosyal hayat açısından derinden etkilemiştir. Sosyoloji ve din sosyolojisi açıdan yaklaşıldığında ve din toplum ilişkileri açısından değerlendirildiğinde dinin toplumu toplumun da dini etkilediği gibi (Aydın, 1986, 47-59; Aydın, 2013, 167-172,) din görevlileri de toplumları pek çok yönü ile ciddi oranda etkilemişlerdir.

İslam dini ve bu dini tebliğ eden Hz. Peygamber de bunun en canlı örneklerinden sadece biridir. Hz. Peygamber, yüce yaratıcıya inancı kaybedip kendi elleri ile yaptıkları putlara tapan insanları İslam dini etrafında birleştirmiş, bir Allah inancı etrafında kenetlenmiştir. Getirmiş olduğu ahlak kuralları ile de toplumun huzur ve mutluluğunu pekiştirmiş, din kardeşliği ilkesini geliştirerek inananları kaynaştırmıştır. Toplumdaki kan davalarını ortadan kaldırarak toplumsal huzur ve barışa katkı sağlamıştır.

Diğer Peygamberler de başta inanç, ibadet ve ahlak olmak üzere kendi toplumlarını pek çok açıdan etkilemiş ve dönüştürmüştür. Peygamberlerden sonra da “din bilginleri”, “din gönüllüleri”, “din görevlileri” veya “din adamları” şeklinde isimlendirilen kişiler de toplumları önemli oranda etkilemiş ve yönlendirmişleridir. Söz konusu bu kişiler dininin inanç, ibadet ve ahlak kurallarının öğretilmesi ve gereklerinin yerine getirilmesi konusunda önemli görevler icra etmişler ve etmeye devam etmektedirler. Bir taraftan inanç, ibadet ve ahlaki değerlere diğer taraftan da sosyal, kültürel ve ekonomik hayata önemli katkı sağlamışlar, aynı etkileri günümüzde de canlı bir şekilde hissedilmektedir. Öncü oldukları yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşma ile bireylerin ve toplumların maddi ve manevi ihtiyaçlarının temininde olduğu gibi gönül huzuru ve toplumsal barışın sağlanmasında da önemli rol oynamışlardır. Dini kurumlar, din görevlileri veya din gönüllüleri tarafından günümüzde de hemen hemen her toplumda aynı rolün gereği etkin olarak yerine getirilmekte,

dini hizmetlere ilave olarak yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşma ile bireysel ve toplumsal huzur ve barışa katkı sağlanmaktadır.

İslam dininde Hz. Peygamberden sonra “din bilginleri”, “din gönüllüleri”, “din görevlileri” veya “din adamları” şeklinde isimlendirilen kişiler vasıtasıyla elden ele, dilden dile, gönülden gönüle ve nesilden nesile ulaştırılmış, günümüzde de dünyada en fazla taraftarı olan ikinci din konumuna yükselmiştir. (<https://www.webtekno.com/hangi-din-dunyada-ne-kadar-yaygin-h121653.html>).

Ünlü Alman sosyolog Joachim Wach'ın tabiri ile dinlerin teolojik, pratik ve sosyolojik olmak üzere üç temel özelliği bulunmaktadır (Günay, 2003, 238-254). Allah tarafından gönderilen ve son Peygamber Hz. Muhammet (a.s) tarafından tebliğ edilen en son ilahi din olan İslam dininde de benzer özellikler bulunmaktadır. İslam bilginleri bunu iman, ibadet ve ahlak olarak tasnif etmektedir. İslam dininde iman konusu çok önemli bir konu olup Hz. Peygamber mesaisinin önemli bir kısmını insanları imana davet etmekle geçirmiştir. En büyük tepkiyi bu konuda almış, en fazla zorluğu da bu konuda yaşamıştır. Tüm dinlerde olduğu gibi İslam dininde de ibadet vardır. İnananların bu ibadetleri yerine getirmeleri istenmiştir. İslam dini ahlak konusuna da çok önem vermekte, iman ve ibadetin kişileri ahlaken olgunlaştırmaları beklenmektedir.

Bu çalışmada “Toplumsal huzurun sağlanmasında din ve din görevlileri” çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

Çalışmadaki amacımız toplumsal huzurun sağlanmasında din ve din görevlilerinin/din adamlarının topluma etki ve katkılarını tespit etmektir.

Çalışmanın önemi: Toplamların vazgeçemediği temel kurumlarından bir tanesi de dindir. Dinin öğretilmesi, anlatılması ve yaşanması konusunda din bilginleri,

din görevlileri ve din gönüllülerinin önemli katkısı vardır. Bu çalışmada toplumsal huzurun sağlanmasında din ve din görevlilerinin katkılarının tespit edilmesi çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmada literatür taramasına ilave olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Diğer dinlerden de örnekler verilmiş olmasına rağmen çalışmanın büyük kısmı İslam dini ve bu dindeki din görevlileri ile sınırlıdır.

2.DİN VE DİNİ KURALLARIN TOPLUMA ETKİ VE KATKILARI

Din, tarih boyunca insanların en güvenli sığınağı olmuş, insanlar manevi ihtiyaçlarını din ve dini değerler ile gidermişlerdir. En mutlu ve en sıkıntılı dönemlerinde din ve dini değerler hayatlarına ayrı bir güç katmış, mutlulukların ve sıkıntıların paylaşılmasında da din ve dini değerler etkin olmuştur. Aynı etki hem bireysel hem de toplumsal bazda günümüzde de güçlü bir şekilde devam etmektedir.

Dinler hem üzerinde yaşadığımız bu dünya hem de öldükten sonraki ahiret âlemi ile ilgili hükümler ve kurallar koymakta, insanları da buna göre yaşamaya davet etmektedir. İslam dini açısından yaklaştığımızda İslam dini de her şeyden önce inanç konusu üzerinde durmakta, kâinatı yoktan var eden ve varlığından haberdar eden âlemlerin rabbi, rahman ve rahim olan Allah'ın varlığı ve birliğine iman etmeyi emretmektedir. İnsanlara yaratıcıyı tanıtan, o'nun emir ve yasaklarını haber vererek dünya ve ahiret saadeti için çalışan peygamberlere iman etmeyi emreder, imanın diğer şartlarının kabul edilmesini ister. Sadece inanç konusu değil bu inancı besleyen ve kuvvetlendiren ibadet konusu da dinlerin olmazsa olmazlarından. Bu cümleden olarak İslam dini, dinin direği olan namaz başta olmak üzere, oruç, zekat ve haccı İslam'ın temel şartlarından kabul etmiş, şartları haiz olanların bu görevleri yerine getirmeleri emredilmiştir. Toplu olarak yapılan ibadetlere 27 derece fazla sevap verileceği (Şentürk-Yazıcı,

2009,157) bildirilerek toplu ibadetler teşvik edilmiş, böylece tanışma, kaynaşma ve ihtiyaç durumlarında yardımlaşma konusunda da önemli mesafeler kat edilmiştir.

İslam dininin emir ve yasaklarına dikkat edildiğinde hem birey hem de toplumların huzur ve mutluluğu ile dünya ve ahiret saadetine katkı sağladığı görülmektedir. Aşağıda vereceğimiz örnekler de bu konunun canlı şahitleri ve belgelerinden sadece birkaçıdır.

İnsanlara dünya ve ahiret saadeti kazandıracak olan ilim, okuma, öğrenme ve bilgi sahibi olma konusu İslam'ın en çok önem verdiği konulardan bir tanesidir. Kur'an-ı Kerim oku emri ile başlamış (Alak suresi, 1-5) daha sonra gelen pek çok ayette de ilmin, okumanın, okutmanın, öğrenmenin ve bilgi sahibi olmanın öneminden bahsedilmiş, ilim sahipleri övülmüştür. Hz. Peygamberin hadislerinde de ilme önem verilmiş ve ilim teşvik edilmiştir. İslam dininde ilim öğrenmek emredilmekte, kadın erkek herkese ilmin farz olduğu bildirilmekte, öğrenmenin beşikten mezara kadar devam edeceği hatırlatılmaktadır. Zümer suresi 9. Ayette "Hiç bilenler ile bilmeyenler bir olur mu" denilmekte ve bilenler ile bilmeyenlerin bir olmayacağına dikkat çekilerek okumaya, öğrenmeye ve bilgi sahibi olmaya davet edilmektedir. İslam dininde dünyayı isteyen ilme sarılması, ahireti isteyen ilme sarılması hem dünyayı hem de ahireti isteyen yine ilme sarılması tavsiye edilmektedir. Bu emir ve tavsiyeler İslam dininde ilme ve ilim sahiplerine verilen önemin ve bilginin en canlı örnekleri olarak dikkat çekmektedir.

Çalışma konusu da İslam dininin üzerinde önemle durduğu bir konu olup, hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için çalışılması, yarın ölecekmiş, yarına çıkmadan ölecekmiş gibi de ahirete hazırlanılması emredilmiştir. Çalışma emredilirken yapılan işe hile karıştırılmaması ve işin düzgün yapılması pek çok ayet ve hadiste her vesile ile dile getirilmiştir. İslam'da helal kazanç emredilmiş, kazanca haram

karıştırılmaması, çalışanların kendilerinin haram yemedikleri gibi aile fertlerine de haram lokma yedirilmemesi öğütlenmiştir. İslam dininde yapılan işin düzgün yapılması ve işe hile karıştırılmaması emredildiği gibi çalışanların mağdur edilmeden hakkının zamanında, alınının teri kurumadan ve tam olarak verilmesi de istenmektedir.

Çalışma ve üretimde olduğu gibi tüketim ve harcama ile ilgili de hükümler içeren İslam dini, israfa karşı çıkmakta, tutumlu olmak ve tasarruf etmek emredilmektedir. Anadolu'da yaygın tabir ile "har vurup harman savurmamak" istenilmektedir. İslam dini riya ve gösterişten de uzak bir hayat tavsiye etmekte, lüks ve israfa karşı çıkmaktadır. İnananların sadece kendi ihtiyaçlarını karşılaması ve kendini düşünmesini de yeterli bulmamakta, yardımlaşma, dayanışma, kaynaşma ve paylaşmaya önem vermektedir. "Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir" hadisi şerifi de bunun en canlı örnekleri arasında yer almaktadır.

Yaratılış bakımından üstün bir şekilde yaratılan ve yaratılmışların en mükemmeli olan insanoğlu (Tin, 5) akıl, fikir ve irade gibi nimetler ile donatılmıştır. İslam dininde insanın canı, malı ve namusu mukaddes kabul edilmiştir. İnsanların huzur ve mutluluk içinde can, mal ve namus güvenliği içerisinde hayatlarını devam ettirmeleri için herkese görev ve sorumluluk verilmiştir. Hz. Peygamber de bireysel ve toplumsal huzurun temini için "kendin için yapılmasını istemediğin şeyleri sen de başkasına yapma" talimatında bulunmuş, böyle yapanların hakkıyla iman etmiş olamayacaklarını haber vermiştir (Nevevî, 1974, 166-167).

Din, koymuş olduğu kurallar ve almış olduğu tedbirler ile inanç birliği ve din kardeşliğini sağlama konusunda da önemli fonksiyon icra etmektedir. İbadet birliği ve toplu yapılan ibadetler ile hem birlik ve beraberliğe hem de huzur ve mutluluğa ciddi katkılar sağlamaktadır. Beş vakit namaz, cuma, bayram, teravih

ve cenaze namazları birlik ve beraberliğin en güzel örneklerini ortaya koymaktadır. İslam dinindeki zekât, sadaka, fitre, kurban, hayır-hasenat gibi mali ibadetler ile ramazan ayındaki iftar programları da toplumda yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşmaya önemli katkı sağlamaktadır. Bu durum ise toplumsal huzur ile barış ve kardeşliğin sağlanmasında olduğu gibi milli birlik ve beraberliğin sağlanmasına da önemli katkılar sunmaktadır.

İslam dinindeki anne-baba hakkı, akraba ve komşu hakkı, kul hakkı gibi konulardaki emir ve tavsiyeler aile bireyleri, akrabalar, komşular ve tüm insanlar arasındaki ilişkileri tanzim etmekte, bireysel ve toplumsal huzur ve mutluluğa katkı sağlayacak önemli kurallar olarak dikkat çekmektedir.

Toplumsal barış ve huzur için en önemli şartlardan biri olan adalet konusu da İslam dinin üzerinde en fazla durduğu temel konulardan biri olarak dikkat çekmektedir. Kur'an-ı Kerimde birçok ayette ve pek çok hadiste bu konuya değinilmekte, adalet emredilmekte ve adil olmak istenmektedir. Her hafta Cuma günü Cuma namazında minberlerde okunan Nahl suresi 90. ayette de Cenabı Allah'ın kullarına adaleti emrettiği hatırlatılmakta, yaptıkları ve yapacakları işlerde, verdikleri ve verecekleri kararlarda adaletten ayrılmamaları istenmektedir.

İslam dini doğruluk ve dürüstlüğe de önem vermiş, İslam dininde yalan söylemek, yalan şahitliği yapmak, iftira atmak, dedikodu ve gıybet etmek yasaklanmıştır. Böylece toplumun birlik ve beraberliği ile huzur ve mutluluğuna zarar verecek tüm önlemler alınmıştır.

Barış ve esenlik dini olan İslam dininde sevgi, saygı ve hoşgörüye önem verilmiş, inananlardan da bu kurallara dikkat etmeleri istenmiştir. İçerisinde bulunduğumuz asırda başta aile ve aile bireyleri olmak üzere, toplumun her katmanında sevgi, saygı ve hoşgörünün bireysel ve toplumsal huzura etkisi inkar

edilemeyecek bir gerçektir. İslam dini birey ve toplumların huzur ve mutluluğu için gerekli tedbirleri asırlar önce almış, saygı, sevgi ve hoşgörüye önem vermiştir. Hz. Peygamber bunun en güzel örneklerini vermiş, Mekke’de kendisine ve ashabına her türlü kötülüğü yapanları Mekke’nin fethinde affetmiş ve hiçbir ceza vermemiştir. Göstermiş olduğu bu hoşgörü insanların dikkatinden kaçmamış ve gönüllü olarak İslam dinine girmelerine vesile olmuştur.

En son peygamber olarak tüm insanlığa gönderilen Hz. Muhammet, 23 yıllık Peygamberlik döneminde hep insanlara dünya ve ahiret saadetinin yollarını göstermek için çırpınmış, gerektiğinde taşı yastık edinmiştir. Hz. Peygamberin bu gayretleri cahiliye dönemi olarak adlandırılan öyle bir ortamdan “asrı saadet” yani huzur ve mutluluk dönemine geçişe katkı sağlamış, inanç, ibadet, ahlak ve sosyal hayattaki yanlışların düzeltilerek huzurlu ve mutlu bir ortamın doğmasına, sevgi, saygı ve hoşgörü ortamının gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Hz. Peygamber hayatta olduğu dönemde dinin emir ve yasaklarını insanlara kendisi tebliğ etmiş, dünya ve ahiret saadetinin yollarını göstererek barış, kardeşlik ve sevgi ortamında insanları kaynaştırmıştır. Peygamberin vefatından sonra halifeler ve diğer din bilginleri, din gönüllüleri, din görevlileri veya din adamları bu konuda topluma destek olmuş, onlar dinin öğretilmesi, yaşanması ve gelecek nesillere aktarılması konusunda önemli fonksiyonlar icra etmişlerdir. Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Osmanlı döneminde de dinin öğretilmesi ve din hizmetlerinin yerine getirilmesi din bilginleri başta olmak üzere farklı unvan ve görevdeki din görevlileri ve din gönüllüleri tarafından yerine getirilmiştir.

3. TOPLUMSAL HUZURUN SAĞLANMASINDA DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI VE DİN HİZMETLERİ

Cumhuriyet döneminde ülkemizde din hizmetlerinden sorumlu olarak 3 Mart 1924 tarihinde Diyanet İşleri Reisliği bugünkü adıyla Diyanet İşleri Başkanlığı

kurulmuştur(<https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//1/diyamet-isleri-baskanligi-kurulus-ve-tarihcesi>). Kuruluş döneminde sınırlı imkanlar ile hizmet yürüten kurum, zaman zaman olumsuzluklar da yaşamasına rağmen* genelde ülke genelindeki değişmelerden olumlu etkilenmiş ve sürekli gelişerek bugünkü konumuna gelmiştir. Cumhuriyet ile yaşıt olan Diyanet İşleri Başkanlığı günümüzde ülkenin en güçlü ve en köklü kurumlarından biri olmuştur.

Günümüzde yurtçinde 81 ilimiz ile tüm ilçelerimizde il ve ilçe müftülükleri olarak teşkilatlanan Diyanet İşleri Başkanlığı yurdun en ücra köşelerine kadar din hizmeti götürmektedir. Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde ise farklı görev ve unvanlardaki din görevlileri yer almaktadır. Topluma din hizmetlerinin götürülmesinde başta her zaman toplum ile iç içe olan imam ve müezzinler olmak üzere zaman zaman il ve ilçe müftüleri ile vaiz ve vaizeler tarafından yerine getirilen cami hizmetleri önemli bir rol oynamaktadır. Camilerde beş vakit okunan ezanlar ve verilen selalar başta olmak üzere toplu olarak kılınan beş vakit namaz, cuma, bayram, teravih ve cenaze namazları, yapılan vaaz ve nasihatler, okunan Kur'an-ı Kerim ve yapılan dualar ile camiler dini alanda olduğu gibi sosyal, kültürel ve eğitim alanında da önemli bir boşluğu doldurmakta, çok önemli işlevler yerine getirmektedir.

Kuruluşundan itibaren sadece yurtçinde din hizmeti veren Diyanet İşleri Başkanlığı 1971 yılında Almanya'da yaşayan vatandaş ve soydaşlarımızdan gelen yoğun talep üzerine Ramazan ve Kurban Bayramlarında olmak üzere yurtdışına da din hizmeti götürmeye başlamıştır (Diyanet İşleri Başkanlığı 1991 yılı Yurtdışı

* 1931 yılında tüm cami ve mescitlerin yönetim ve denetimi ile buralarda görev yapan hademeyi hayrat (cami görevlileri) Vakıflar Umum Müdürlüğüne devredilmiş, Diyanet İşleri Reisliğinin görev alanı oldukça daraltılmış, Diyanet hizmetleri de bundan olumsuz etkilenmiştir. Bu durum 1950 yılına kadar devam etmiştir. 1950 yılında cami ve mescitler görevlileri ile beraber yeniden Diyanet'e devredilmiştir (Yavuzer, 2006, 55-56; Erşahin, 2019, 37).

Din Hizmetleri Raporu, 1992, 7). Böylece Başkanlığın yerine getirdiği din hizmeti yurtdışına da taşınmış, oralarda yaşayan vatandaş ve soydaşların milli, manevi, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına da cevap verilmeye çalışılmıştır. 1978 yılında 10 adet Din Hizmetleri Müşavirliği ihdas edilerek bu hizmet yurtdışında Türklerin yoğun olarak bulunduğu diğer ülkelere de götürülmüştür. 1971 yılında Avrupa ülkelerinde başlayan bu gelişmeleri 1974 yılında Kıbrıs, 1992 de Sovyetler Birliğinden bağımsızlığını kazanan Türk devletleri ve Balkan ülkeleri takip etmiştir (Yavuzer, 2006, 71, 76, 224). Yıllara göre yaşanan gelişmelere bağlı olarak başta Avrupa ülkeleri olmak üzere Diyanet, günümüzde ABD, Kanada, Japonya, Avusturalya, Türk Devletleri ve Balkan ülkeleri olmak üzere dünyanın pek çok yerine hizmet götüren bir kurum haline gelmiştir (Yavuzer, 2019, 99-100).

Aşağıdaki verilerde de belirtildiği üzere 2021 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yurtdışında 52 Din Hizmetleri Müşaviri, 38 Din Hizmetleri Ataşesi, 12 Din Hizmetleri Koordinatörü ve 1500 din görevlisi ile dünyanın pek çok yerinde din hizmetleri verilmektedir (<https://disiliskiler.diyamet.gov.tr/kategoriler/yurtdisi-temsilcilikler> (23.09.2022)). Yurtdışında yaşayan vatandaş ve soydaşların bulunduğu ülkelere ihtiyaç durumuna göre ramazan ayı, bayramlar ve diğer zamanlarda da geçici süreli din görevlileri ve irşat ekipleri gönderilmekte, bu vesile ile yurtiçinde olduğu gibi yurtdışında da din hizmeti götürülmeyen yer bırakılmamaya özen gösterilmektedir.

Yurtdışına götürülen din hizmetleri oralarda yaşayan vatandaş ve soydaşlar ile yine oralarda doğup büyüyen çocukların dini ve milli değerlere bağlılıklarında önemli katkılar sağlamaktadır. Anavatandan uzak ve gurbet ellerde doğup büyüyen veya uzun yıllardır oralarda yaşayan vatandaş ve soydaşlarımızın dini ve milli değerlere bağlılıklarında oralardaki camiler, verilen din hizmetleri ve bu görevleri yerine getiren din görevlilerinin önemli katkıları olmuştur. Bunun

farkına varan vatandaş ve soydaşlarımız oralarda daha fazla cami açma ve daha fazla din görevlisi talep etme yarışına girmişlerdir. Devletimiz de bu haklı taleplere olumlu cevap vermiş ve çok sayıda din görevlisi yurtdışında istihdam edilerek kendilerine yardımcı olmaya çalışılmıştır.

Yurtiçi ve yurtdışında camilerdeki 5 vakit, cuma, bayram, teravih ve cenaze namazları ile vaaz ve irşat faaliyetlerinden ayrı olarak okulların tatil olduğu yaz aylarında camilerde çocuklara yönelik yaz Kur'an kursları da açılmakta, dini, milli ve ahlaki konularda çocuklar bilgilendirilmektedir. Buna ilave olarak yurtiçinde hem farklı yaş gruplarındaki kişilere hitap eden gündüzlü ve yatılı kız ve erkek Kuran kursları hem de 4-6 yaş aralığındaki çocuklara yönelik eğitim faaliyetleriyle de önemli hizmetlere imza atılmaktadır. Bu vesile ile her yaş ve cinsten kişilere hem Allah'ın emir ve yasakları ile dinin inanç, ibadet ve ahlak kuralları anlatılmakta hem de tüm katılımcıların oralarda sosyalleşmelerine katkı sağlanmaktadır. Helal ve haram ile günah ve sevap gibi konular öğretilerek hayatlarını bunlara göre tanzim etmeleri istenmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından çocuklar, gençler, kadınlar, erkeler ve din görevlileri başta olmak üzere toplumun her kesimine yönelik dergi, kitap ve ansiklopedi gibi Diyanet yayınları yoluyla da dini, milli, sosyal, kültürel ve ahlaki konularda toplum aydınlatılmaya ve din hizmetleri daha geniş çevrelere ulaştırılmaya gayret edilmektedir (Kurt, 2019, 200-208).

İnsanların karşılaştıkları her türlü soru ve sorunlar konusunda Diyanet İşleri Başkanlığı, Müftülük ve din görevlilerinin yapmış olduğu açıklamalar ve verdikleri fetvalar da birey ve topluma sunulan önemli hizmetler arasında yer almaktadır. Birey ve toplum bu açıklama ve fetvalar vasıtasıyla soru ve sorunlarına çözüm bulmakta, birey ve toplum olarak psikolojik ve sosyolojik açıdan rahatlamaktadır.

Her hafta Cuma namazları ile Ramazan ve Kurban bayramlarında okunan hutbelerde iman, ibadet ve ahlak konusu ele alınmakta, sosyal-kültürel ve ekonomik alanda vatandaşlar bilgilendirilmektedir. Okunan hutbelerde ele alınan konular ile bireysel ve toplumsal pek çok konuya temas edilmekte, insanlar aydınlatılmaktadır. Aynı şekilde her hafta kılınan cuma namazı ile bayram ve teravîh namazları dolayısıyla yapılan vaaz-irşat programlarında da yine iman, ibadet ve ahlak konusu başta olmak üzere bireyleri ve toplumları ilgilendiren hemen her konuda cemaat bilgilendirilmektedir. Hem hutbelerde hem de vaazlarda anne baba hakkı, akraba ve komşu hakkı, kul hakkı başta olmak üzere, eğitim-öğretim, aile, ekonomi, çalışma, üretme-kazanma-harcama, vatan ve millet sevgisi, şehitlik-gazilik, birlik beraberlik, yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşma, doğruluk-dürüstlük, adalet, temizlik, sağlık ve çevre vb. gibi pek çok konu ele alınmaktadır. Yalan söylemek, yalancı şahitlik yapmak, gıybet ve dedikodu yapmak, iftira atmak, kul hakkına riayet etmemek, içki, kumar, uyuşturucu ve zina başta olmak üzere toplumsal birlik ve dirliğe zarar veren kötü alışkanlıklardan uzak durma konusunda cemaat aydınlatılmaktadır.

Cuma ve bayram namazları ile teravîh namazlarında ele alınan konulardan bir tanesi de sabır ve hoşgörüdür. Her zaman olduğu gibi günümüzde de en çok ihtiyaç duyulan sabır ve hoşgörü din görevlileri tarafından her vesile ile dile getirilmekte, ayet ve hadisler ışığında toplumsal barış ve huzura zarar veren unsurlar ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Hem birey hem de toplumu yakından ilgilendiren bir diğer konu da ölüm ve cenaze durumlarıdır. Din görevlileri böyle zor ve acılı bir durumda herkesin yanında yer almakta, cenaze ile ilgili tüm işlemleri yerine getirerek acılı ve zor günlerinde insanlara yardımcı olmaktadır. Daha sonraki dönemde cenaze sahiplerinin mevtaları için yapacağı, yaptıracığı her türlü dini görev ve

programlarda kendilerine yardımcı olarak onların vicdanen rahatlatma ve gönül huzuru duymalarına katkı sağlamaktadırlar.

Diyanet İşleri Başkanlığı yurtiçi ve yurtdışında camilerde icra edilen din hizmetlerine ilave olarak en yaygın iletişim araçlarından olan televizyon, radyo ve sosyal medya yayıncılığına da önem vermiş, bu konuda da önemli tedbirler almıştır. Hem Diyanet TV ve Diyanet Radyo gibi iletişim araçları hem de farklı konularda düzenlenen çeşitli panel, konferans ve sempozyumlar ile hizmet cami dışına taşınmakta, camiye gelmeyen veya gelemeyen her yaş ve cinsten kişilere ulaşılmaya ve din hizmetleri verilmeye çalışılmaktadır.

Böylece 1965 yılında çıkarılan 633 sayılı teşkilat kanununda zikredilen ve günümüzde de devam eden “İslam dininin inançları, ibadetleri ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek...” (2.7.1965 tarih ve 12038 sayılı Resmi Gazete) görevini yerine getirmektedir.

Tüm bunlar ve burada zikredilemeyen daha pek çok görev Diyanet İşleri Başkanlığı ve bu kuruma bağlı din görevlileri tarafından yerine getirilmektedir. Yapılan hizmetler ile bir taraftan manevi bir ihtiyaç giderilirken diğer taraftan da bireysel ve toplumsal huzura ciddi katkılar sağlanmaktadır.

4. DİNİ VE MİLLİ KONULARDA DİN VE DİN GÖREVLİLERİ

Dinin inanç, ibadet ve ahlak konusundaki emir ve yasakları ile diğer konulardaki talimatları sosyal ve kültürel hayatta da etkisini göstermektedir. Aşağıda verilen birkaç örnek ile bu konudaki gelişmeler dile getirilecektir.

Hemen hemen her dinde bir din mensubu çocuklarını inandığı dine göre yetiştirmek, dinin inanç, ibadet ve ahlaki değerlerini gelen nesillere aktarmak istemekte ve pratik hayatta da bunu uygulamaya çalışmaktadır. Bu konuda

kendi bilgi ve gayretlerine ilave olarak din bilginlerinden ve din görevlilerinden de destek almaktadırlar. Tarih boyunca bu böyle olmuş, aynı uygulama günümüzde de devam etmektedir. Din bilginleri ve din görevlileri her vesile ile dinin inanç, ibadet ve ahlaki değerleri ile sosyal ve kültürel değerlerini anlatmaya, öğretmeye ve uygulamaya çalışmışlardır. Bu gayretlerin bireysel ve toplumsal karşılığı güçlü bir şekilde alınmış, gelen nesillerin o dinin birer ferdi olarak kalma ve dinin gereklerini yerine getirme başta olmak üzere milli ve manevi değerlerle de yoğrulmalarına vesile olmuştur. Aşağıda da görüleceği üzere ülkemizde bunun en güzel örnekleri çeşitli vesileler ile çok açık ve net bir şekilde görülmüştür.

Dinin ortaya koymuş olduğu vatan sevgisi her dönemde olduğu gibi Milli Mücadele döneminde de çok canlı bir şekilde ortaya konulmuş, “ölürsem şehit, kalırsam gazi” unvanı ile kadın erkek, genç ihtiyar her yaş ve cinsten binlerce, milyonlarca kişi cephelere koşmuş ve canı pahasına vatanını korumuştur. Bu iman ve azim ile çok zor şartlarda kendilerinden kat kat güçlü olan ordular yenilmiş, Çanakkale'nin geçilmez olduğu dost düşmana bir kez daha ilan edilmiştir. Hiç şüphesiz ki o zor dönemde milli ve manevi duyguların harekete geçirilmesi ve vatan müdafaasında pek çok etken rol oynamıştır. Bununla birlikte milli ve manevi duyguların canlandırılmasında din, dini değerler ve ibadet mekânı olan camiler ile din görevlilerinin de önemli katkıları olmuştur. Milli mücadele döneminde camiler ve cami kürsüleri insanların milli ve manevi duygularını canlandırmada etkin olarak kullanılan mekanlar olurken, din görevlileri ve din gönüllüleri de bu alanda aktif olarak faaliyet yapmışlardır. Din adamlarının milli mücadelede gösterdikleri kahramanlık ve fedakarlıklar kitaplara ve doktora tezlerine konu olmuş, tarihe altın harfler ile yazılmıştır (Mısıroğlu, 1992; Çelik 1998, Sarıkoyuncu, 2012, Kuzu, 2014).

Aynı durum 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe teşebbüsünde de yaşanmıştır. O gece ve devam eden günlerde Çanakkale, Dumlupınar, Kahramanmaraş ve Gaziantep'te kısaca milli mücadelede tüm cephelerde olduğu gibi aynı ruh ve aynı heyecan ile ülkenin dört bir yanında kadın erkek, genç ihtiyar, köylü kentli her yaş ve cinsten pek çok insan canı pahasına vatan müdafaasına koşmuştur. Bu mücadelenin verilmesi ve başarının elde edilmesinde şüphesiz ki pek çok faktör vardır. Onlardan bir tanesi de o gece camilerde okunan "selalar" ve bu selaları okuyan din görevlileri olmuştur.

15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe gecesinde gecenin farklı saatlerinde ülke genelinde din görevlileri tarafından camilerden okunan "selalar" ile vatandaşların dini ve milli duyguları canlı tutulmaya çalışılmıştır. Bu selalar böyle bir gecede uyuyanların uyanmasına, yatanların kalkmasına, evde oturanların sokak, cadde, köprü ve havaalanı ile meydanlara koşmasına sebep olmuştur. O milli ve manevi coşku sayesinde ülke darbeci hainlerden kurtarılmış, dünyaya da eşine rastlanmayacak bir kahramanlık örneği daha verilmiştir (Yavuzer, 2021, 58).

Sadece cami ve Kuran Kurslarında verilen hizmetler değil 2019 yılı sonunda Çin'de başlayan ve çok kısa bir zamanda tüm dünyayı etkileyen Covid 19, daha yaygın kullanılan haliyle "korona virüs" döneminde din görevlileri "Vefa Sosyal Destek Grupları"nda da görev alarak bu alanda da önemli görevler ifa etmişlerdir. Başta 65 yaş üstü yaşlılar olmak üzere hasta ve kimsesiz kişilerin gıda, ilaç ve diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlamışlardır. Çevreyi en iyi bilen bilge bir kişi olarak devlet bu alanda da kendilerinden yararlanma yoluna gitmiş, din görevlileri de bu dönemde önemli hizmetlere imza atmışlardır. İhtiyaçların temininde olduğu gibi vefat edenlerin cenazelerinin kaldırılmasında yerine getirmiş oldukları hizmetler ile de ailelerin zor gününde

bireysel ve toplumsal huzura psikolojik ve sosyolojik olarak önemli katkı sağlamışlardır.

Toplumsal huzur ve barışın temininde terör eylemleri başta olmak üzere sel, yangın ve deprem gibi her türlü doğal afette din en büyük güç ve teselli kaynağı olmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı ve din görevlileri de böyle zamanlarda hep alanda olmuş ve insanlara yardımcı olmuşlardır.

Terör eylemleri ve şehadet durumlarında cenaze namazının kılınması, defin işlemleri ve daha sonraki süreçte de Kur'an-ı Kerim okuyup dualar yaparak hem şehit ailelerine hem de topluma manevi destek sağlamışlardır. Şehitlik ve şehitliğin İslam dinindeki yeri ve şehitlerin yüce makamından bahsederek yaptıkları konuşmalar ve vaazlar ile de başta şehit aileleri olmak üzere insanları rahatlatmış ve teskin etmişlerdir. Aynı uygulama ihtiyaç halinde her konuda ve her zaman devam etmekte, psikolojik ve sosyolojik olarak bireysel ve toplumsal huzura önemli katkı sağlanmaktadır.

Ülkede yaşanan sel, orman yangını ve deprem gibi felaketlerde de dini ve milli değerler paylaşılarak, yaraların sarılması ile felaketzedelerin moral ve motivasyonlarının yükseltilmesinde de din ve dini değerler etkin olarak kullanılmaktadır. 1939 yılında yaşanan Erzincan depremi, 1999 yılında Düzce merkezli deprem başta olmak üzere son yıllarda Van, Elazığ, İzmir ve diğer yerlerde yaşanan depremlerden kaynaklı zor günlerde din ve dini değerler en büyük teselli kaynağı olmuştur. Böyle zor günlerde yaraların sarılması ve ihtiyaçların karşılanmasında olduğu gibi dini görevlerin yerine getirilmesi konusunda da din görevlileri önemli görevler icra etmişlerdir. Ölenlerin defin işlemleri ile ilgili her türlü görev yerine getirilirken yaralıların ve depremlerden etkilenen kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması, moral ve motivasyonlarının yükseltilmesi için de gayret göstermişlerdir.

2023 yılı başlarında ve 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde meydana gelen ve Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay, Gaziantep, Osmaniye, Malatya, Adana, Diyarbakır, Şanlıurfa, Kilis ve Elâzığ dahil 11 ili ve yaklaşık 14 milyon nüfusu etkileyen yüzyılın felaketi olarak kabul edilen büyük depremde de din ve dini değerler büyük bir güç ve teselli kaynağı olmuştur. İnsanlar en zor anda dahi dine ve Allah'a sığınmış, bu güç anda "din ve dini değerler" onları teskin etmiştir. Depremde evi yıkılan kişilerden pek çoğunun "evimiz yıkıldı ama çok şükür canımıza bir şey olmadı" diyerek dinde teselli bulduklarına şahit olunmuştur. Depremde evi yıkılmış, her şeyini kaybetmiş ve hiçbir şeyi kalmamış kişiler dahil orada bulunan ve o durumlara şahitlik yapan hemen herkesin en çok kullandığı söz ve dualar "Allah esirgesin, Allah korusun, Allah bir daha yaşatmasın, Allah beterinden esirgesin, Allah yardımcımız olsun" olmuştur. Aile bireylerini, sevdiklerini ve yakınlarını kaybeden kişilerin cenazeleri ile ilgili "Allah rahmet etsin, makamı Cennet olsun, Allah şehit kulların arasına dahil etsin, Allah korktuğundan kurtarsın" şeklindeki dualar onları teselli etmiştir. Cenaze yakınları başta olmak üzere tüm depremedeler için söylenen "Allah sabır versin, Allah sabrınızı artırsın, Allah yardımcınız olsun" gibi tabirler ve dualar ile onların Allaha sığınıp teselli bulduklarına şahit olunmuştur. Enkazdan yaralı olarak kurtulan pek çok kişi de bu hallerinde dahi Allaha sığınmış ve yine ona şükür etmiştir. Günler ve saatler sonra enkazdan birini kurtaran "arama kurtarma ekipleri", "onun yakınları" ve "orada bulunan kişiler" Allaha şükür ederek sevinç gösterisiyle birbirlerine sarılmışlardır. Günler ve saatler sonra enkaz altından çıkarılan her bir kişi için arama kurtarma ekipleri ve orada bulunan vatandaşların "Allahu Ekber, Allahu Ekber" nidaları ile bu mutluluğu yaşadıkları ve "öldürmeyen Allah öldürmüyor", "Allah'tan ümit kesilmez" sözleri ile umutlandıkları ve hayata bağlandıkları dikkat çekmiştir. Ekran başlarında bu duruma şahitlik yapan hemen herkes de aynı duyguları yaşamıştır. Günler ve saatler sonra enkazdan kurtulan kişiler de

bilinci yerinde ve kendinde ise Allaha şükür ederek duygularını paylaşmışlardır. Bu duygular bile bireysel ve toplumsal huzurun sağlanmasında dinin önem ve gücünü ortaya koymaktadır.

Depremde evleri yıkılan veya hasar gören vatandaşlar için ilk andan itibaren camiler ve yatılı Kuran Kursları toplanma ve sığınma merkezi olmuş, onların her türlü ihtiyaçları da oralarda karşılanmıştır. Bu zor günde Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı da tüm birimleri ve imkanları ile deprem bölgesinde olmuş, her iki kurumun merkez teşkilatlarındaki tüm yetkililer başta olmak üzere taşra teşkilatlarında her kademedeki personel depremzedelerin yardımına koşmuştur. Depremin ilk anından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından bir koordinasyon merkezi kurulmuş başkan yardımcıları, genel müdürler ve diğer yetkililer koordinatör olarak görevlendirilmiştir. Deprem bölgesinin dışında kalan 70 il müftüsü ile ilçe müftüleri, vaiz ve vaizeler, Kur'an kursu öğretmenleri, imam hatip ve müezzin kayımlar bir program dahilinde ve periyodik aralıklarla deprem bölgelerinde olmuşlardır. Deprem bölgesinde her kademedeki Diyanet personeli depremzedelerin yiyecek, giyecek, su, çadır, uyku tulumu ve ısıtıcı gibi ihtiyaçları başta olmak üzere her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasında aktif rol almışlardır. Sadece maddi ihtiyaçlar değil dini ve manevi ihtiyaçlara da cevap verilmiştir.

Diyanet en kısa zamanda çok sayıda cenaze yıkayıcı kadın ve erkek gassal ile bunların kullanacağı su, sabun, kefen ve ceset torbasını da deprem bölgesine ulaştırmıştır. Depremde vefat edenlerin cenazelerinin yıkanması, kefenlenmesi, cenaze namazlarının kılınması ve defin işlemlerinde de bu gassal ve din görevlileri çok önemli ve hassas bir görevi yerine getirmişlerdir. Umutların yıkıldığı, yüreklerin dağıldığı o zor günlerde din ve din görevlileri insanların en büyük güç ve teselli kaynağı olmuştur. Cenazelerin yıkanması, kefenlenmesi ve cenaze namazlarının kılınıp defin işlemlerinin yapılması dini görevlerin yerine

getirilmesi ise cenaze yakınları için bir başka güç ve teselli kaynağı olmuştur. Böyle çok zor bir dönemde Diyanet ve din görevlileri bireysel huzur ve mutluluğun sağlanmasında olduğu gibi toplumun birliği ve dirliği ile toplumsal huzur ve barışın sağlanmasında da önemli katkılar sağlamıştır.

Depremden sonra her kademedeki diyanet personeli ve din görevlileri depremzedelerin yerleştiği çadır ve konteyner kentler ile yurt ve pansiyonlarda yemek, su ve giyecek dağıtarak, dini ve manevi rehberlik yaparak, Kur'an-ı Kerim okuyup dualar yaparak depremzedelere yardımcı olmuşlardır. Deprem bölgelerinde namazların kılınacağı çadırlar açarak ve ezanlar okuyarak insanları manen rahatlatma yoluna gitmişlerdir. Çocuklar için tedbirler alıp kurdukları mekanlarda onlar için oyuncak temin edip oyunlar oynamışlardır. Dua, Kur'an, ilahi ve şiirler öğretmek ve okuyarak çocuklara moral verip motive etmişlerdir. Kadınlar ve yetişkinler için de farklı programlar icra edilmiş, eşini, çocuklarını, anne baba ve diğer yakınlarını kaybederek zor günler geçiren pek çok kişiye manevi destek olunmuştur.

Deprem bölgesine gitmeden görev yerlerinde kalan ya da deprem bölgesinden dönen diyanet personeli ise buldukları yerlerde yiyecek, giyecek başta olmak üzere depremzedeler için aynı ve nakdi yardımlar toplayarak aynı yardımları tırlar ile deprem bölgelerine göndermişlerdir. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş Hatay'da 25.02.2023 tarihinde deprem çadırları ve konteynerlerde kalanları ziyaretinde yaptığı açıklamada "depremin ilk gününden itibaren çok sayıda personelleri ile arama kurtarma dahil, pek çok konuda depremzedelere yardımcı olduklarını, 1300 tır dolusu aynı yardımı da deprem bölgelerinde depremzedelere ulaştırdıklarını dile getirmiştir. Münavebeli olarak yapılan görevlendirmeler ile halen 20.000 Diyanet personelinin farklı şehirlerde ve farklı görevler ile depremzedelere yardımcı olduklarını" dile getirmiştir. Bunlardan ayrı olarak 10 Şubat 2023 tarihinde Cuma namazında ülke genelindeki tüm

camiler ile yurtdışındaki camilerde para toplanmış, toplanan paralar depremzedelerin ihtiyaçlarında kullanılmak üzere Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'a teslim edilmiştir.

Depremi olduğu andan itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından depremzedelerin ihtiyaçlarının karşılanması için cami kürsüleri ve televizyon ekranlarından aynı ve nakdi yardımlar konusunda vatandaş teşvik edilmiştir. Yaptığı açıklamalar ve gösterilen gayretler ile Diyanet, sivil toplum kuruluşu (STK)'lar dahil tüm unsurlarıyla toplumu harekete geçiren muharrik güçlerden biri olmuştur.

10 Şubat 2023 Cuma günü ve 17 Şubat 2023 tarihindeki Miraç Kandili'nde tüm camilerde depremzedeler için Kur'anı Kerim okunup, hatimler ve dualar yapılmıştır. Okunan Kur'an-ı Kerim ve hatimlerden hasıl olan sevaplar depremde hayatlarını kaybedenlerin ruhuna bağışlanmış, yaralıları için acil şifalar talebinde bulunulmuş, depremden etkilenen kişilerin her türlü sıkıntılarının giderilmesi için dualar edilmiştir. Yapılan vaazlar ve dualar ile başta depremzedeler olmak üzere tüm vatandaşlar manevi açıdan rahatlatılmıştır.

Depremden etkilenen illerde vatandaş enkazdan kurtulmak veya bir yakınına kurtarmak için AFAD, güvenlik için asker, jandarma ve polis, sağlık ve tedavi için sağlık personeli, din ve dini hizmetler ile diğer hizmetlerinde Diyanet ve din görevlileri, yiyecek-giyecek, çadır ve konteyner için de Kızılay'ı aramıştır. Devlet de tüm imkanları ile depremzedelerin yanında olmuştur. Asrın felaketi olan bu depremde sivil toplum kuruluşları ve gönüllüleri de her türlü fedakarlığı yapmış, devlet millet kaynaşmasının en güzel örneklerine şahit olunmuştur. Devlet, millet ve sivil toplum kuruluşları ile böyle zor bir günde tüm ülke "tek ses, tek nefes ve tek yürek" olmuş, dünyada örneğine rastlanmayacak güzellikler yaşanmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı ve din görevlileri de bir taraftan aynı ve nakdi yardımlar diğer taraftan da vefat edenlerin cenazelerinin kaldırılmasında çok önemli görevler ifa etmişlerdir. Böyle zor bir zamanda yaraların sarılması başta olmak üzere dini, milli, sosyal, kültürel ve insani destekler ile depremzedelerin yanında olan Diyanet İşleri Başkanlığı ve din görevlileri devlet-millet kaynaşmasında da köprü olmuştur.

Din görevlileri Diyanet TV, Diyanet Radyo, cami ve Kur'an kurslarında okunan Kur'an-ı Kerimler ve yapılan hatimleri depremde hayatını kaybedenlerin ruhuna bağışlayarak ve yaralananların sağlığına kavuşması için dua ederek yakınlarını kaybeden, yaralanan, enkaz altında kalan, evleri yıkılan ve zorda kalan insanlara moral verip motive etmeye çalışmıştır. Diyanet TV ve Diyanet Radyo'da verilen tarafsız ve doğru haberler ve diğer programlar ile de toplumsal huzur ve barışa bir başka açıdan katkı sağlanmıştır.

Örneklerde de görüldüğü üzere Diyanet İşleri Başkanlığı ve teşkilat bünyesinde görevli personel başta cami, Kur'an kursu, radyo ve televizyon programları olmak üzere farklı yol ve yöntemler ile din hizmetleri vermeye ve toplumu her konuda aydınlatmaya devam etmektedir. Yaptıkları sosyal ve kültürel faaliyetler ile de alanda önemli boşluklar doldurmaktadır. Bunun neticesinde toplumda yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşma ile birlik-beraberlik ve kardeşlik duyguları pekiştirilmekte, milli ve manevi değerler öğretilerek toplumsal huzur ve barışa katkı sağlanmaktadır.

5. GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ ve ÖNERİLER

Din, tarih boyunca insanların vaz geçemediği, bundan sonra da vaz geçmesinin mümkün görünmediği önemli ve hassas bir kurumdur. İnsanlık tarihi ile yaşıt olan din geçmişte olduğu gibi günümüzde de birey ve toplumların sosyal,

kültürel, siyasal ve ekonomik hayatlarını derinden etkilemekte, dünya ve ahiret saadetinin de yollarını göstermektedir.

Din, hayatın her safhasını kuşatmakta, doğumdan ölüme hatta ölümden sonraki dönem için dahi kurallar ve hükümler koymaktadır. Koymuş olduğu hükümler ile insanların huzur ve mutluluğuna önemli katkı sağlayan en güçlü temel kurumlardan biri olan dinin emir ve yasakları din görevlileri tarafından insanlara anlatılmakta, öğretilmekte ve gereklerinin yerine getirilmesine katkı sağlanmaktadır. Din görevlileri sadece inanç ve ibadet konusunda değil, ahlaki değerlerin öğretilmesi, milli birlik ve beraberliğin sağlanması ile toplumsal huzurun temininde de büyük katkılarda bulunmaktadır.

Geleneksel toplumlarda daha etkin olan din ve din adamları sanayi devrimi ile başlayan süreçte çeşitli akımların etkisi ile önemli itibar kaybına uğramıştır. Bu konuda Hristiyan dünyada kilise ve din adamlarının yaşadığı itibar kaybı bunun en canlı örnekleri olarak dikkat çekmektedir. İslam dünyasında da Osmanlı döneminde “Meşihat Makamı” olan Şeyhülislamlık makamı ve bu kuruma bağlı din görevlilerinin farklı zamanlarda yaşadığı itibar kaybı da bunun en canlı örnekleri arasında yer almaktadır.

Modern dönemde din ve din adamlarının yaşadığı her türlü itibar kaybına rağmen din, toplumların gündeminden çıkma yerine yeniden bir dine dönüş ve dinin toplumsal hayatta etkinliğinin her geçen gün arttığı bir sürece girilmiştir. 21. asırda Avrupa'nın göbeğinde yer alan Vatikan'da dinin etkisi en canlı bir şekilde varlığını devam ettirmekte, din başkanı olan Papa aynı zamanda devlet başkanı olarak da görev yapmaktadır. ABD'de yapılan genel seçimlerde seçimi kazanarak devlet başkanlığı makamına oturacak kişinin başkent Washington DC.'de ülkenin en büyük kiliselerinden birinde ve din adamının huzurunda İncil'e el basıp yemin ederek göreve başlaması da hala devam etmektedir. Her türlü olumsuzluklara ve itibar kaybına rağmen dünyanın birçok yerinde ve gelişen

yeni dünyada dine yeniden bir dönüş gündeme gelmiş, din ve din adamları ile dini gruplar itibar kazanmaya başlamıştır (Onay, 2019, 136-148). Dünyanın hemen her yerinde farklı dini grupların gördükleri teveccüh ve kazandıkları güç de bunun en canlı örnekleri olarak dikkat çekmektedir.

Ünlü sosyolog Emile Durkheim birey ve toplum açısından dinin görevlerini 4 ana başlıkta şöyle özetlemektedir. “1- Din, insanın belirli kurallara uyarak kendini disipline etmesine yardımcı olur. 2- Bireyler arasında birleşme ve dayanışma sağlar. 3- Geleneklerin devamlılığını sağlar. 4- Dini ayinler de bir huzur ve güven ortamı yaratarak onları mutlu kılar, kaygılardan ve endişelerden uzaklaştırır” (Özkalp, 2005, 230). Ülkede din hizmetlerinden sorumlu tek kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı ile bu kuruma bağlı her kademedeki personel yapmış olduğu din hizmetleri ile bir taraftan insanların kurallara uyarak kendilerini disipline etmesine yardımcı olurken, diğer taraftan da birleşme, dayanışma, kaynaşma ve yardımlaşma konusunda önemli katkılar sağlamaktadır. Dini ve milli değerlerin kuşaktan kuşağa ve nesilden nesile aktarılması ile yapılan ve yaptırılan ibadetler de kişilere huzur ve güven vermekte, onları mutlu ve mesut etmektedir. Bu manevi duygu onları korku, endişe ve sıkıntılarından kurtularak gönül huzuruna kavuşturmaktadır.

İslam dininde ve Müslümanlar arasında cuma ve bayram günleri ile ramazan ayı ve kandillerin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu günlerde insanlar kendilerine daha fazla çekidüzen vermekte, camiler de daha fazla cemaat ile dolmaktadır. Özellikle ramazan ayında ve kandillerde kadınlar ve çocuklarda camilere daha çok gelmekte ve o manevi coşkuya ortak olmaktadır. Böyle bir durumda yapılan vaaz-nasihatler ve okunan hutbelerde din ve dini değerler anlatılmakta, ahlaki kurallar öğretilmekte, yardımlaşma, dayanışma ve kaynaşma konuları ile bireysel ve toplumsal konularda önemli mesajlar verilmektedir. Verilen mesajlar

ile bireysel olduğu gibi toplumun birliği, dirliği ve huzuruna da önemli katkılar sağlanmaktadır.

Tüm bunlar ve burada zikredilemeyen daha pek çok görev Diyanet İşleri Başkanlığı ve bu kuruma bağlı din görevlileri tarafından yerine getirilmektedir. Yapılan hizmetler ile bir taraftan manevi bir ihtiyaç giderilirken diğer taraftan da bireysel ve toplumsal huzur ile barış ve esenliğe ciddi katkılar sağlanmaktadır.

Evrensel kurumlardan biri olan din önemli ve hassas bir kurumdur. İhmali ve istismarı halinde ciddi sıkıntıların gündeme gelmesi söz konusudur. Tarihin her döneminde ve hemen her toplumda bunun örnekleri görülmüş, ülkemizde de acı örnekleri yaşanmıştır. Böyle bir duruma bir daha fırsat vermemek için din ve dini değerler hem günümüz insanlarına hem de gelecek nesillere doğru bir şekilde anlatılmalı ve öğretilmelidir. Bunun için ülkede din hizmetlerinden sorumlu tek yetkili kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı her kademedeki personelini bu iş için daha efektive değerlendirme konusunda tedbirler almalı, gelişen şartlara göre yeni tedbirler ile de din hizmetlerini daha geniş kesimlere ulaştırabilmenin yollarını aramalıdır. Çok önemli ve çok hassas bir görev icra eden din görevlileri de sorumluluklarının bilincinde olarak, örnek yaşantı ve davranışları ile topluma rol model olmalıdır. Mevzuat gereği memur statüsündeki resmi sıfatı ile isimlendirilen bir din görevlisinden ziyade bir din gönüllüsü olarak hizmet etmenin azim ve gayreti içerisinde olmalıdır.

KAYNAKÇA

Aydın, M. (1986). "Din ve Toplum İlişkisi." Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (3): 47-59.

Aydın, M. (2013). Kurumlar Sosyolojisi. İstanbul: Açılım Kitabevi.

- Çelik, R. (1998). Milli Mücadelede Din Adamlarının Rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Diyanet İşleri Başkanlığı 1991 yılı Yurtdışı Din Hizmetleri Raporu, (1992), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Erşahin, S. (2019). "Bir Cumhuriyet Kurumu Olarak Diyanet İşleri Başkanlığının Tarihi Kökeni." Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Günay, Ü. (2003). Din Sosyolojisi. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kurt, F. (2019). "Sahih Dini Bilginin Topluma Ulaştırılmasında Diyanet İşleri Başkanlığı Yayıncılığı." Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kuzu, A. (2014). *Milli Mücadele'nin Bilinmeyen Kahramanları* Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk Ve Din Adamları. İstanbul: Parola Yayınları.
- Mısıroğlu, K. (1992). Kurtuluş Savaşında Sarıklı Mücahitler. 9. Baskı. İstanbul: Sebil Yayınevi.
- Nevevî, M. (1974). Riyazü's Sâlihîn, (Ter. Mehmed Emre), İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Onay, A. (2019). "Dini Gruplar Sosyolojisi." Din Sosyolojisi. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Özkalp, E. (2005). Sosyolojiye Giriş. 13. Baskı. Bursa: Ekin Yayınları.
- Resmi Gazete, 2.7.1965 tarih ve 12038 sayılı
- Sarkoyuncu, A. (2012). Milli Mücadelede Din Adamları. c.1-II. 6. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Şentürk, L., Yazıcı, S. (2009). İslam İlmihali. 16. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yavuzer, H. (2006). Çağdaş Din Hizmetleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı. 2. Baskı. Kayseri: Laçın Yayınları.
- Yavuzer, H. (2019). "Din Hizmetleri ve Din Eğitiminde Türkiye Tecrübesi." Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Yavuzer, H. (2021). "5. Yılında 15 Temmuz Darbesi." Milli Kültür Araştırmaları Dergisi, 5 (2): 47-73.

<https://disiliskiler.diyamet.gov.tr/kategoriler/yurt-dışı-temsilcilikler> (23.09.2022)

<https://www.diyamet.gov.tr/tr-TR/Kurumsal/Detay//1/diyamet-isleri-baskanligi-kurulus-ve-tarihcesi> (15.12.2022).

<https://www.webtekno.com/hangi-din-dunyada-ne-kadar-yaygin-h121653.html> (21.02.2023).

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Religion is one of the basic institutions of society. It is a universal phenomenon that started with the history of humanity and is as old as humanity itself. It is an essential and delicate institution that has existed in every period of history and in every society, and makes its presence felt most vividly nowadays. The science of anthropology shows that although there were individuals who had no religious faith throughout history, there had never been a society without religion.

Our aim in the study is to determine the effects and contributions of religion and religious officials to society in ensuring social peace.

Importance of study: Religion is one of the basic institutions of societies. Religious scholars, religious officials and religious volunteers have an important contribution in teaching, explaining and living religion. In this study, determining the contribution of religion and religious officials in ensuring social peace reveals the importance of the study.

Method

In addition to the literature review, qualitative research method was used in the study.

Although examples from other religions are given, most of the study is limited to the religion of Islam and the religious officials in this religion.

Discussion

Religion, which is one of the most powerful fundamental institutions that contribute to the peace and welfare of people, deeply affects the social,

cultural, political and economic lives of individuals and societies today as it did in the past, and it makes a significant contribution to national unity and solidarity.

Prophets, who are the founders of religions, deeply affected individuals and societies in terms of belief, morality and social life. When approached from a sociological point of view and evaluated in terms of religion-society relations, religion and religious officials have influenced and transformed societies impressively.

The religion of Islam and the Prophet Muhammad is just one of the most vivid examples of this fact. The Prophet Muhammad united people, who had lost faith in the supreme creator and worshiped the idols they had made with their own hands, around the religion of Islam and joined them around a belief in one God. With the moral rules he brought, he established the peace and welfare of the society, and united the believers by developing the principle of religious brotherhood.

Other prophets also influenced and transformed their societies in many ways, especially faith, worship and morality. After those Prophets, people named as "religious scholars", "religious volunteers", "religious officials" or "religious men" also significantly influenced and directed their societies.

Findings (Results)

The religion of Islam was transmitted from hand to hand, from mouth to mouth, from heart to heart and from generation to generation through people called "religious scholars", "religious volunteers", "religious officials" or "religious men" after the Hz. Prophet. It has risen to the position of the second religion that is a supporter of it.

Religion, with the rules it has set and the measures it has taken, performs important functions in ensuring the unity of faith and religious brotherhood. With the unity of worship and collective worship, it makes serious contributions to both unity and solidarity as well as peace and happiness.

The five daily prayers, Friday, Eid, tarawih and funeral prayers are the best examples of unity and togetherness. Financial worship such as zakat, charity, fitra, sacrifice, charity and hasenat in the religion of Islam and iftar programs in the month of Ramadan also make a significant contribution to cooperation, solidarity and cohesion in the society. This situation, on the other hand, provides important contributions to the provision of national unity and solidarity, as well as to the provision of social peace, peace and brotherhood.

Religions lay down rules and rules regarding both this world we live on and the hereafter after death, and invite people to live accordingly. The religion of Islam, first of all, focuses on the issue of belief, and commands to believe in the existence and oneness of Allah, the Lord of the worlds, the merciful and merciful, who created the universe from nothing and made it aware of its existence. He orders people to believe in the prophets who introduce the Creator to the people and work for the happiness of the world and the hereafter by informing about his orders and prohibitions, and demands that other conditions of faith be accepted. Not only the subject of belief, but also the subject of worship, which nourishes and strengthens this belief, is one of the sine qua non of religions. From this sentence, the religion of Islam accepts fasting, zakat and pilgrimage, especially prayer, which is the pillar of the religion, among the basic conditions of Islam, and those who meet the conditions are ordered to fulfill these duties. It was stated that collective worship would be rewarded with 27 degrees more rewards, and collective worship was encouraged.

Conclusion

Religion encompasses every aspect of life, and sets rules and provisions from birth to death, even for the period after death. The orders and prohibitions of religion, which is one of the strongest fundamental institutions that make a significant contribution to the peace and happiness of people with the provisions it has made, are explained and taught to people by religious officials and they contribute to the fulfillment of their requirements.

The Presidency of Religious Affairs, which is responsible for religious services in our country, and religious officials at all levels of this institution make great contributions not only in faith and worship, but also in ensuring national unity and solidarity and ensuring social peace.